

TARIK BUĞRA'NIN *FIRAVUN İMANI* ROMANI ÜZERİNE YENİ BİR ANLAM ARAYIŞI

Sema ÖZHER KOÇ

Millî Mücadele'nin Firavunları: Ali Yusuf lar

*Kalplerimiz perdelidir” dediler. Hayır; küfür ve isyanları sebebiyle
Allah onlara lânet etmiştir. O yüzden çok az inanırlar.
(Bakara suresi / 88)*

Romanın adından hareketle Firavun imgesi etrafında şekillendireceğimiz bu çalışmada, Millî Mücadele'ye katılan kişilerin amaçlarından hareketle benimsenen ve ötelenenler olmak üzere ikili bir değerler kategorizasyonu oluşturulmaya çalışılacaktır. Romanın olaylar dizgesinden hareketle dramatik kurguyu şekillendiren esas çatışmanın Millî Mücadele'nin kazanılmasında hiçbir beklenti içerisine girmeden canını ortaya koyanlar ile ikbal beklentisiyle hareket edenler arasında yaşandığı görülür. Tarık Buğra'nın bu romanı yazış sebebi olarak öne sürdüğü düşünce de bu tezimizi destekler niteliktedir:

“Vurguncular için iki büyük fırsat vardır. Bir, bir devlet batarken, bir de bir devlet kurulurken. Kurtuluş Savaşı, bir bakıma da bu iki büyük fırsatın aynı ülkede aynı döneme denk gelişidir: İstanbul batıyor, Ankara doğuyordu. Ama batış da, doğum gibi, daha kesin değildi. Bu yüzden vurguncuların da tereddütleri, çelişkiye düşüşleri vardı. Firavun İmanı da bu çelişkinin romanı olsun istedim.” (Tekin, 2004: 47)

Tarihî roman sahasında değerlendirilecek *Firavun İmanı*'nın okuyucuya iletmiş evrensel mesajları çözümlemede, firavun kavramı ve Hz. Musa kıssası temel çıkış noktası olarak alınabilir. “Firavun” sözcüğü, Mısır'a yüzyıllar boyunca hükmetmiş hükümdarları ifade eder ki bu hükümdarların büyük bir kısmı insanlara kendini tanrı olarak tanıtmıştır. “Mısır'a yüzyıllardır hâkim

olmuş 26 firavun ailesi vardır. Her sülalede çeşitli hükümdarlar asırlarca ülkeye hükmetmiştir.” Bir yönetici sınıfı temsil eden firavun sözcüğünün, Tarık Buğra'nın sözü edilen bu romanında Hz. Musa ve Firavun kıssasında geçen yöneticiyi kastettiği kanaatindeyiz. Firavun ve eşi, Nil Nehri'nden çıkan bir sepette saraya ulaşan bir bebeği evlat edinmekle gelecekte peygamber seçilecek Hz. Musa'ya evlerini açmış olurlar. Firavun, Hz. Musa'nın Allah'a iman çağrısına Kızıl Deniz'de sulara gömüleceğini anlayana dek uymamıştır. Tarık Buğra, ölümle yüzleştiği son ana kadar direnen Firavun'u, Millî Mücadele'nin en muhataralı zamanlarında Meclis'teki tartışmaları merkeze alarak kurguladığı bu romanında zulüm ve iman eksikliğinin bir göstergesi olarak kullanmıştır.¹ Sanatçı, eserine verdiği bu adla ilgili olarak neler düşündüğünü romanın içerisinde Küçük Ağa'nın ağzından şöyle dile getirir:

“Firavun, kendi zekâsından, kurnazlığından, düzenbazlığından başka kuvvet tanımıyordu. Haklı olduğuna emin de; çünkü insanların kötü ve günah saydıkları her şeyi yapıyor, ama hiçbir ceza görmeden hatta kudreti daha da artarak sapasağlam yaşayıp gidiyordu. Her hakka saldırışı ona kazandırmakta, hak sahibini yere sermekte idi. Musa ona Allah'ta söz açtığı zaman güldü, alay etti, zindana attı. Musa'dan mucizeler göstermesini istedi, fakat onları gördükten sonra da kendinden kudretli bir şeyin olabi-

1 Hz. Musa ve Firavun hakkında *Kur'an-ı Kerim*'den yapılan bazı alıntılar:

Araf suresi, 107. ayet: Böylelikle (Musa) asasını fırlatınca, anında apaçık bir ejderha oluverdi.

Araf suresi, 109. ayet: Firavun kavminin önde gelenleri dediler ki: “Bu gerçekten bilgin bir büyücüdür”;

Araf suresi, 110. ayet: “Sizi topraklarınızdan sürüp-çıkarmak istiyor. Bu durumda ne buyuruyorsunuz?”

Araf suresi, 113. ayet: Sihirbazlar Firavun'a gelip dediler ki: “Eğer biz galip olursak, herhalde bize bir karşılık (armağan) var, değil mi?”

Araf suresi, 114. ayet: “Evet” dedi. “(O zaman) Siz en yakın(larım) kılınanlardan olacaksınız.”

Araf suresi, 115. ayet: Dediler ki: “Ey Musa (ilkın) sen mi atmak istersin, yoksa biz mi atalım?”

Araf suresi, 116. ayet: (Musa:) “Siz atın” dedi. (Asalarını) atıverince, insanların gözlerini büyüleyiverdiler, onları dehşete düşürdüler ve (ortaya) büyük bir sihir getirmiş oldular.

Araf suresi, 117. ayet: Biz de Musa'ya: “Asanı fırlatıver” diye vahyettik. (O da fırlatıverince) bir de baktılar ki, o bütün uydurduklarını derleyip-toparlayıp yutuyor.

Araf suresi, 118. ayet: Böylece hak yerini buldu, onların bütün yapmakta oldukları geçersiz kaldı.

Araf suresi, 119. ayet: Orada yenilmiş oldular ve küçük düşmüşler olarak tersyüz çevrildiler.

Araf suresi, 120. ayet: Ve sihirbazlar secdeye kapandılar.

Araf suresi, 123. ayet: Firavun: “Ben size izin vermeden önce O'na iman ettiniz, öyle mi? Mutlaka bu, halkı buradan sürüp-çıkarmak amacıyla şehirde planladığınız bir tuzaktır. Öyleyse siz (buna karşılık ne yapacağımı) bileceksiniz.”

Araf suresi, 124. ayet: “Muhakkak ellerinizi ve ayaklarınızı çaprazlama keseceğim ve hepimizi idam edeceğim.”

Araf suresi, 125. ayet: (Onlar da:) “Biz de şüphesiz Rabbimize döneceğiz” dediler.

Araf suresi, 135. ayet: Ne zaman ki, onların erişebilecekleri bir süreye kadar, o iğrenç azabı çekip-giderdik, onlar yine andlarını bozdular.

Araf suresi, 136. ayet: Biz de onlardan intikam aldık ve ayetlerimizi yalanlamaları ve onlardan habersizmişler (gibi) olmaları nedeniyle onları suda boğduk.

leceğini kabul etmedi.” (F. İ., s. 210)

Romanda “*firavun imanı*” ifadesinin insanın kişisel korku, kaygı ve menfaat temi gibi saiklerle davranışlarını yönlendirdiğini karşıladığı düşünce-cesindeyiz. Romanın kişiler dünyasında Ali Yusuf ile tipleşen bu düşünce, aslında büyük bir güruhu karşılar. Romanda dramatik aksiyonu sağlayan değerler çatışmasında istenmeyen / ötelenen değerler dizgesiyle örtüşen bu düşünce, Hz. Musa ve Firavun kıssasından hareketle olması -gerek değerler dizgesini oluşturacak “kayıtsız şartsız iman ve itikat sahipleri”ni karşısına getirmemizi olanaklı kılar. Bu düşünce sistemi Gazi Mustafa Kemal, Mehmet Akif gibi tarihî gerçek kişiler ve Hüseyin Avni, Hasan Basri, Küçük Ağa, Doktor Haydar, Mehmet Çavuş gibi kurmaca roman kişileri tarafından temsil edilir. Yine Hz. Musa ve Firavun kıssasında Hz. Musa'nın çağrısına karşı Firavun'un düşüncelerini etkileyen başyardımcısı Haman'ın da dramatik kurgudaki işlevini göz önünde tuttuğumuzda *Firavun İmanı*'nın kurgusunu aşağıdaki gibi bir tablo şeklinde gösterebiliriz:

	Millî Mücadele'nin Firavunları	İman ve İtikat Sahipleri	Hamanlar
Kişisel görüntü seviyesi	Ali Yusuf (Fuat Zahir) Hüseyin Salim Hüseyin Sadi Şeyh Servet Efendi Mehmet Şükrü Bey Çini İzzet (asker kaçağı) Çirkin Adam	Mustafa Kemal Mehmet Akif Hüseyin Avni Kurtçalı Aziz Hasan Basri Hoca Abdülgafur Mehmet Çavuş Posta Müdürü	İngiltere Rusya Fransa Yunanistan Ermenistan
Amaç	İkbal beklentisi Maddi servet ve statü temini	Vatanın müdafaası	Güç, para ve sömürü temini
Yöntem	İsyan çıkarma Hile Yalan haber (medya) İhanet Politika Suikast	Cumhuriyet Tevekkül Muharebe Azimli çalışma Diplomasi Devlet kurma	Despotizm Sosyalizm Kapitalizm Emperyalizm Rüşvet İşgal Korku Medya

Sembol	Elma kurdu Türkiye İştirakiyyun Fırkası	Ezan sesi Kızıl elma Millet Meclisi İstiklal Marşı	Para Silah Altın
---------------	---	---	------------------------

Tarık Buğra, romanın vaka zamanını 5 Ağustos 1921 tarihinde Meclis'in yetkilerini Mustafa Kemal Paşa'ya devretmesi ile başlatır. Çıkış noktası seçilen bu zamandan itibaren yazar, ülkenin içinde bulunduğu kaos hâlinin panoramasını çizer: Bursa düşmüş ve Türk ordusu Sakarya'nın doğusuna kadar çekilmiş ve Ankara'da Meclis'in başka bir kente taşınması ihtimali tartışılmakta; halk ise Ankara'yı doğu dediği ancak nereye kadar sürdüğünü bilmediği bir yere gitmek üzere terk etmektedir. "Ankara yeni ve geçenlerin hepsinden de ağıdalı bir bunalımın içerisinde, kimi cennetlik ve tarih boyunca övülecek, ama haklarını alamayacak; kimi cehennemlik ve iğrenç ama çoğu hiçbir zaman yerilemeyecek ve haklar yutacak hesapların, taktiklerin hummasıyla yanıyor(ken)" (s.10) bu yangın sırasında "yiğit, soylu ve yürekli havalar estiren, tarihin eşine rastlamadığı" Millet Meclisi'ne "çeşit çeşit tutkular da, ihanetler de, sefil hesaplar da sızmış"tır (s. 17). Türk ordusunun zayıflamasını fırsat bilenler, kendi şahsi çıkarlarını korumak adına İngiliz, Fransız, Amerika, İtalyan *mandasına bel bağlayanlar*, Ruslardan menfaat umanlar da faaliyetlerini arttırmıştır. Zile isyanı, Sakarya'daki zafer ve ardından Afyon'dan gelen Büyük Taarruz'un başarıya ulaştığı haberi Türkiye üzerinde hesaplar yapan yabancı devletlerin ülke içerisindeki faaliyetlerini de arttırmış; Ankara, ajanların ve yabancı medya mensuplarının kol gezdiği bir alana dönüşmüştür. Yazar; romanda Yunan'ı Anadolu'ya saldırtanın İngiliz olduğunu, bunun sebebinin de Ankara'nın Fransızlarla anlaşması olduğunu belirtir. Rusya için ise Türkiye sosyalizmi yayabileceği uygun bir yerdir. Avrupalı devletler, Osmanlı toprakları üzerinde muktedir olabilmek adına kendileriyle iş yapacak kişileri para ve ikbal vaadiyle ortak çalışmaya ikna etmektedir. Bu bağlamda yazarın çocukluğundan itibaren tanıttığı Ali Yusuf (Zile'de ayaklanma sırasında Fuat Zahir takma adıyla bilinir), romanın kişiler dünyasında "Firavun İman" sahiplerini gösteren en önemli tiptir. Yazar, Zile'de *ayaklanmayı kışkırtan ve düzenleyen adam* olarak Fuat Zahir'i Frenk usulü ve pek güzel giyimli, pek güzel konuşan, özellikle de kandırma gücünün üstünlüğü ile tanıtır. Türkiye'nin batacağını düşünen Ali Yusuf, kendi ikbalini düşünerek İngiliz ve Rus ajanlarla iş birliği yapar. Gazetecilik faaliyetlerini de haber almak adına kullanır. Yazar Mehmet Akif'in ağzından Ali Yusuf ve onun diğer varyasyonları için şunları söyler:

“Türkiye batacak demiş. **Tufan**dan ne farkı var bunun? Şimdi o **tufan**dan, hem de çok büyük kazançlarla kurtulacak bir adam olarak görüyor kendini. Bu da bir deha işidir.” (s. 90)

Hz. Musa kıssası üzerine kurduğumuz çatışma unsurlarından istenmeyen/ötelenenler kategorisini yazarın Nuh Tufanı'nı çağrıştıracak biçimde derinleştirilmesi Millî Mücadele ruhunu benimsemeyenlerin durumunu netleştirmesi açısından önemlidir.

Ali Yusuf; Zile'de isyanın bastırılması ve ardından zaferin kazanılması üzerine yeni kurulacak devlette yer edinmek için “Paşa'ya Zile İsyanı'nı hazırlayan İngiliz-Rus uzlaşmasından, ileride kurulması için çalışılan sosyalist iktidarın kadrosuna varıncaya kadar bütün Rus niyet ve çalışmalarını bir bir anlattı, vesikalarını gösterdi. Böylece ortaya çok faydalı bir eleman, büyük bir vatanperver olarak çıkıyor, bundan da derin bir zevk duyuyordu.” (s. 117) Sakarya Zaferi'nden sonra Meclis kürsüsünde ateşli bir vatansever görüntüsüne bürünen Ali Yusuf; “inkılab” kararlarına karşı çıkanların -kim olurlarsa olsunlar, mebuslar dâhil- idam ile cezalandırılmalarını teklif etmiş, Hüseyin Avni Bey'in karşı çıkmasına rağmen öneri kabul edilmiştir. “Hüseyin Avni Bey de, Akif dahil, beş on kişilik arkadaş grubu da, muhtemel zafer sonrası için bir zümre diktatörlüğünün hazırlanmakta olduğuna artık kuvvetle inanıyorlardı.” (s. 185) Bu düzende yerini sağlamlaştırmak isteyen Ali Yusuf, Hüseyin Salim ve Sadi'yi öldürmekle İstanbul'un işgal yıllarında para kazanmak adına yaptığı rüşvet alma, Avrupalı devletlerin ajanlarıyla iş birliği yapma, gazetesini hükümet aleyhine kullanma/kullandırma ve yolsuzluk faaliyetlerini bilen kişileri ortadan kaldırmış olur. Romanda yer verilen Gazi'ye düzenlenen suikast girişimi; Ankara'nın hükümet merkezi olacağına açıklanmasından sonra “Meclis'e doğru inen bataklık bölgeler ve Çankaya tarafları(nın) çoktan sahip bul(ması)” (s. 204) *Firavun İmanı* sahiplerinin şahsi menfaatleri uğruna ne kadar ileri gidebileceklerini gösterir.

Bir yönetici / hükümdar olarak firavunun bütün emirlerinin yerine getirilmesi, kayıtsız şartsız itaat edilmesi ve büyük servet sahibi olmak firavunlarda tanrılaşma eğilimini doğurmuştur. Ali Yusuf'un hayatı da bu çizgiye uygundur. İstanbul Hükümeti batarken servet biriktiren Ali Yusuf, İzmir'de de -sevdiği kız Nemika'yı kaybetmiş olsa da- benzer bir hayat sürdürür. Ankara Hükümeti'nin güç kazandığını gördüğünde de bu kez Gazi Paşa'ya yaklaşır ve romanın sonunda “Gazetemizin sahibi Ali Yusuf Beyefendi Türk-Yunan münasebat-ı dostânesi için dediler ki...” (s. 229) ibaresinden anla-

şıldığı üzere Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin saygın(!) bir medya patronu olarak yaşamını sürdürür.

Roman kişileri arasında yer alan ve Ali Yusuf'un bir benzeri Hüseyin Sadi, "işgalin daha ilk günlerinde İngiliz'lerle anlaşmış, büyük paralar almıştı." (s. 148) ve Anadolu'ya bir yığın altınla gönderilmişti. Yazar, Rusya'nın Türkiye üzerindeki gerçek düşüncesini Sadi aracılığıyla roman kurgusuna ekler. Sadi'nin de içinde olduğu gençler, Rusya'da üniversiteye kaydedilirler. Bu gençleri Bolşeviklerin Rus ajanı olarak yetiştirme amacı Sadi'nin ağzından şöyle anlatılır:

"Sadi bir de baktı ki, adamların kendilerini birer hafife, birer bozguncu ve baltalayıcı gibi yetiştirmekten başka dertleri yok, bu işi de bir içtimâî mezhep haline getirmişler, üstelik hepsinin yanında da Türkçe bilmez görünen bir Rus, gece gündüz ayrılmamak üzere bulunuyor... 'pişmanlık' duyanlar bile ancak Rusya'nın ötesine berisine sürülmek suretiyle kurtulabilmişlerdi. Ötekiler öldürüldü veya açlıktan bakımsızlıktan ölüp gittiler." (s. 150)

Yukarıda çizdiğimiz tabloda "Millî Mücadele'nin Firavunları" kategorisinin burada yer verdiğimiz isimlerle sınırlı olmadığını belirtmekte fayda var. Zira bu geniş bir kitleyi temsil eden ve bir zihniyeti yansıtan hâkim düşüncedir. Tarık Buğra, bu gruptaki kişilerin sayısının sürekli arttığını Meclis kürsüsünde konuşan ancak kimsenin tanımadığı "Çirkin adam" ile okuyucuya sunar. "Hiç tanımadıkları, çirkin bir adam kürsüde Rusya ile olan ilişkiler hakkında izahat veriyordu. Cümleleri de insanı rahatsız edecek kadar kaypak ve kaçaktı." (s. 184) Hüseyin Avni, Akif'e "bu çirkin adam"ın kim olduğunu sorar. "Akif'e göre Rusya'dan gelen ve birdenbire mühim bir yere oturtuluveren bu adamın ruhu, yüzünden daha kara, daha çarpık çurpuktu. Bozuk şivesiyle kulakları tırmalaya tırmalaya uzattıkça uzattığı açıklamalarından sonra her şey karmakarışık olmuş, kimse bir şey anlamaz hale gelmişti. O kürsüden indikten sonra oya konulan ve yalnız Rusya ile ilişkilerin yürütülmesi ile değil, basını da ilgilendiren ve hürriyetini sınırlandıran bir kanun maddesi kabul edildi. Avni Bey'in yaptığı uyarımları dinleyen bile olmamıştı." (s. 184) Romanın geneline yayılan Rusya yandaşlarının yaptığı sosyalizm ve komünizmi övücü sözler siyaset sahnesinde Türkiye İştirakiyun Fırkası ile görüntü kazanır. Ülkede hocalardan köylülere kadar geniş bir kitlesi olduğu düşünülen bu grubun sınırlarının belirsizliği, ülkenin karşı karşıya kaldığı durumun vahametini yansıtır.

Millî Mücadele'nin Firavunları ve Hamanları, korku ve şahsi endişeleri uğruna bir milletin kaderiyle fütursuzca oynarken iş hayatında başarı, toplumda itibar elde etmeleri sebebiyle güçlerinin sınırsız olduğuna inanırlar. Bu durumun geçici olduğu roman kurgusuna montaj metin olarak yerleştirilen Ömer Hayyam'ın “Bir kasr idi çekmiş göğe bürc ü bara / Şehler yere yüz sürdüğü bir kasr idi bu / Bir kumru cihannüması üstünde durup / Her an ötüyor diyordu ku ku ku ku”² rubaisiyle okuyucuya sunulur. Ali Yusuf'un ağzından söylenen bu rubaide geçen “göklere göğüs geren saray” ifadesi Firavun'un yapılmasını emrettiği yüksek kuleyi³ çağrıştırır.

Millî Mücadele'nin Kahramanları: Kayıtsız Şartsız İman Edenler

*Ve yaşamak dürüstler için,
kalpleri yıkanmışlar için kolaydı.
Firavun İmanı'ndan*

İstanbul Hükûmeti'nin çöküşü ile başlayan Ankara Hükûmeti'nin yükselişi, Trablusgarp'tan itibaren Balkanlar'da ve I. Cihan Harbi'nde aralıksız savaşmış Anadolu insanının yokluk, açlık ve ölümlere rağmen sürdürdüğü bir varoluş mücadelesidir. Yunan'ın Bursa'yı işgal edişi ve Ankara kapılarına dayanması, Sakarya'da ordunun geri çekilmesi, Anadolu'daki isyanlar, devrin atmosferini daha da güçleştirmiştir. “Sakarya'da dağ gibi yiğitler devriliyor, nice analar kan ağlıyor, nice kanıyaklılar dul, nice saç bitmedikler yetim düşüyordu. ... Gene aynı saatlarda, değil gülmeyi, ağlamayı bile unutmuş nice ve nice kadın, nice nice yaşlı koca veya bıyıkları bile terlememiş ve daha saç taramaya, kına yakmaya özenmemiş çocuklar bir lokma etin, sarınacak bir arşın pazenin derdiyle yanıyordu; saban için, tırmık için ter döküyordu.” (s. 27) Ancak bütün bu olumsuz şartların karşısında Ankara “Şehirden bam-başka bir şeydi; artık bir yürekti. Türklüğün yüreği idi...” (s. 19)

Bu kategoride yer verdiğimiz kişilerin ortak özelliklerinden ilki büyük vatan sevgileridir. Bu sevgi onları cesur, kararlı ve azimkâr kılmaktadır. Örneğin Mustafa Kemal “en karanlık günlerde bile sarsılmayan bir inançla zaferden söz edebili(yor)” (s. 6), “bir dev enerjisi ile meseleleri ele al(ıyor)”du.

2 Bu söyleyişe göre rubainin sonundaki “ku” sesleri Türkçede sadece bir sestem ibaret görünür. Farişide ise aynı “ku ku”lar “Hani? Ne oldu? Nereye gitti?” gibi bu şiirin sonuna çok yakışan bir manayı sendendirir. Aynı rübai, Türkçeye “Hani göklere göğüs geren saray yok mu / Padişahların eşiğine baş koyduğu / Bir kumru konmuştu kulesine gördüm / Neredesiniz diyordu guguk çeken kumru” biçiminde de çevrilmiştir. (file:///E:/Ömer%20Hayyam%20-%20Bir%20Islak%20Ateş%20-%20Rubailer%20-%20(çev.%20ozan%20sağdıç).pdf)

3 “Firavun: Ey Hâmân, bana yüksek bir kule yap; belki yollara, göklerin yollarına erişirim de Musa'nın Tanrısını görürüm! Doğrusu ben onu, yalancı sanıyorum, dedi. Böylece Firavun'a, yaptığı kötü iş süslü gösterildi ve yoldan saptırıldı. Firavun'un tuzağı tamamen boşa çıktı.” (Mümin, 36/37)

(s.106) Zile'deki isyanı bastırmak üzere görevlendirilen beş kişilik heyette yer alan Mehmet Akif "Memleketini, milletini lafla ve duyularla sınırlanmış olarak değil, davalarında gerekince bayraklaşacak ve savaş başlattırarak, gerekince de, bir sıra eri gibi savaşıca kadar sever" (s. 25) çünkü "inancı katkısızlardandır." Hüseyin Avni "su katılmamış bir Dadaştı ve politika ile uğraşmamıştı ama politika diye bir şey olduğunu çok iyi öğrenmiş, politika-nın ürpertecek kadar iğrenç yanlarını da, yapıcı, yarar sağlayıcı kuvvetlerini de görebilmiş"tir (s. 9). Aynı zamanda cephede süngü süngüye savaşmış cesur birisidir. Kurtçalı Aziz, az düşünen ve az konuşan basit bir halk adamıdır. "Tehlikeli bir dürüstlüğün, bir fazilet halini alması da, yıkıcılaşması kadar mümkün olan bir bağlılığın noksansız örneği idi." (s. 67) Sakin bir hoca iken cephe dönüşünde cesur bir aslana dönüşen Hoca Abdülgafur, "En büyük küfür umutsuzluktur!"(s. 7) diyerek çevresine ümitvar olmayı öğütler. Ayrıca en buhranlı zamanlar ile müjde aldıklarında Kur'an okumaları, camilerde dualar etmeleri bu kategoride yer verdiklerimizin iman konusundaki samimiyetlerine işarettir. Ayrıca Zile İsyanı'nın bertaraf edilmesinde Hüseyin Avni Bey'in Sakarya'dan hiçbir haber alınmadığı hâlde tellal çıkarıp zaferin kazanıldığını duyurması halkı Ankara Hükûmeti yanında yer almaya sevk etmiştir. Mustafa Kemal'in Rusya ile sürdürdüğü diplomasi sonucunda Ankara Hükûmeti-Rusya arasında bir dostluk anlaşması imzalanması Ankara'ya para temin etmiştir. Bunlar kararlılık, azim ve iman yanında zeki oluşun da göstergesidir.

Bu grupta yer verdiğimiz kişilerin başka bir özelliği taht, baht ve ikbal adına hiçbir beklentilerinin olmayışıdır. Mehmet Akif, Zile'de halka yaptığı konuşmada İstanbul Hükûmeti'nden ve Ankaradan "zerre kadar menfaat bekleme(diğini)" söyler. Büyük Taarruz'la gelen zaferden sonra Ankara Hükûmeti'nin yolunun açıldığını düşünen "Firavun İmanlılar" Meclis çevresinden arsalar satın alıp büyük paralar kazanırken Hüseyin Avni, onlara benzememek adına bunu yapmayacaklarını açıklar.

Roman kurgusunda karşılık beklemeden vatana hizmet etmenin belki en trajik örneği, isimsiz şehit ve gazileri temsil ettiğini düşündüğümüz Mehmet Çavuş ile görülür. Gazi'ye suikast davasında yargılanıp beraat eden Hüseyin Avni, evine beş parasız olarak dönmüştür. Hasta oğlu için tahlil yapacak parayı bulamamış ve intiharı düşünmektedir. Çanakkale'de komutanı olduğu ve Afyon'da iki bacağına kaybeden Mehmet Çavuş, zafer kazanılmış ve Cumhuriyet kurulduğu için görevini yapmanın rahatlığı içerisinde. "Nice yüzyıllardan beri bu böyleydi işte. Nice yüzyıllardan beri nice yüz bin-

lerce Mehmet, varlıklarının, yaratılışlarının sebebini savaş meydanlarında kol, bacak ve baş bırakmakta görmüş, gerisine karışmayı akıllarının ucundan bile geçirmemişlerdi. Elde ettikleri zaferin sonu ilgilendirmiyordu onları.” (s. 226)

Mehmet Çavuş'un bu düşüncesi ile Hüseyin Avni, “hayatın içine, süngü hücumuna kalkar gibi, dalmaya karar vermişti.” (s. 228) Tarık Buğra, kahramanı Hüseyin Avni'nin yaşadığı bu varoluşsal farkındalık ile “insanı değerleri ve sahip olduğu güçleri fark etmeye davet et(miştir)” (Burcu Yılmaz, 2012: 58). Yazar, millî ve evrensel olarak iki düzlemde sürdürülen bu soylu yolculuğun insanın yaratılışı ile başladığını düşünür; mit ve masal unsurlarına gönderme yaparak bu düşüncesini destekler. Romandan yaptığımız aşağıdaki alıntılar buna örnektir:

Köylülere göre Zile İsyanını bertaraf etmek için yola çıkan heyet “söyleyişleri ve gülüşlerinden, oturup kalkışlarına kadar, destanlardan, **dede ve ata mesellerinden** tanıdıkları ‘büyük’lerdi.” (s. 64) Düzcede Ankara'ya karşı olduğunu açıklayan Ethem Bey'in konuşması üzerine Küçük Ağa'nın konuşmasını beklediklerini hatırlar Kurtçalı Aziz. “O gece –tıpkı şimdi olduğu gibi- bütün insanlar, Aziz'e **yeryüzüne ilk defa çıkmışlar gibi** gelmişti.” (s. 68) “Balta girmemiş **orman** tedirginlikleri, dimdik uçurumlar boyunca bulunan kaypak patikaların soluk tıkayan ürkünç heyecanları...” (s. 69) Zile'ye varmadan önceki konaklama yerinde bir köylü gelerek Ali Yusuf'un aslında Fuat Zahir olduğunu söylediğinde Akif elini adamın omzuna koyar ve adam “Biz kötü adamlar değiliz, bey” der. “Ömrü boyunca **mağarasında** yaşamış bir münzevi sayıklıyordu.” (s. 87) Akif'in “Sedef kaplı **avcı** bıçağı taşları, zamanı ve ölümleri yenmek için didiniyordu.” (s. 139) Ayrıca Hasan Basri Bey'in anlattığı **Kırmızı Başlıklı Kız** masalından sonra Akif; kurdun kızı neden gördüğünde yemediğini, kulübeye gidene dek beklediğini düşünür. “Kurdun da bir hesabı olmalı.” (s. 73) çıkarımında bulunur. Bu masal, romanda Ali Yusuf'un heyet üyelerini neden Zile'ye varmadan öldürmediği sorusunun cevabını da barındırır içerisinde. Ayrıca Millî Edebiyat'la beraber bir ideal olarak gösterilen “gece düşlerinde gündüz hayallerinde canlanan kızıl elma”(s. 19) motifine yer verilir. Alıntılarda dikkati çeken “mağara, destan, orman, yeryüzüne ilk defa çıkmak” gibi ifadeler Türk insanının Kurtuluş Savaşı ile tinsel olarak yeniden doğduğunu, seçilen Cumhuriyet rejimi ile bu doğuşun insanı yüceltecek değerleri korumaya yönelik olduğu *Firavun İmanı* adlı romanın iletisini oluşturur. İstiklal Marşı'ndan alınan dizelerin

roman kurgusuna yerleştirilmesi, Cumhuriyet'in yaratacağı insan tipinin manevi yönünü temsil eder.

Çıkarım

Firavun İmanı adlı roman, Millî Mücadele sırasında Meclis'te yaşanan tartışmalar etrafında yoğunlaşan olaylar dizgesinden oluşur. Ancak romanın asıl iletisini açığa çıkaracak şey, Hz. Musa ve Firavun kıssasıdır. Buradan hareketle romanın Firavun İmanı Sahipleri ile Millî Mücadele'ye kayıtsız şartsız iman edenler arasında geliştiğini; birinci grupta yer alan kişilerin Avrupalı devletlerden yardım aldığını ve asıl kaygılarının şahsi menfaat temini olduğunu; ikinci grupta yer alanların ise kendi çıkarlarını hiçbir zaman düşünmedikleri, büyük bir vatan sevdalısı olduklarını söyleyebiliriz. Ayrıca Tarık Buğra'nın Türk Milleti ile bireyin varoluşsal yolculuğunu birbirine bağladığını, mitik ve masalsı göndermelerle bu yolculuğu zamanlar üstüne taşıdığı kanaatindeyiz. İkinci grupta yer verdiğimiz kişilerin sayısının tablodakilerle sınırlı olmadığını; tablodaki isimlerle vatanını fedakârca savunan Türk insanının genel özelliklerinin yansıtıldığını da eklemek isteriz. Zira "Anadolu'dan gelen mebusların çoğu da onlar gibiydi. Bileklerine de yüreklerine de pek kişiler!..." (s. 10)

Hz. Musa ve Firavun kıssasına dayandırdığımız bu anlam arayışında aşırı bir yorumla romanın on bölüm hâlinde kurgulanmasının "On Emir"i çağrıştırdığını da söylemek mümkün. Zira On Emir'in amacı, insanların Tanrı'nın Yasası'na kusursuz bir şekilde itaat edemediklerini ve bu yüzden de Tanrı'nın merhameti ve lütfuna ihtiyaçları olduğunu anlamaya zorlamaktır.

Kaynaklar:

BUĞRA, Tarık, (2008), *Firavun İmanı*, İstanbul: İletişim Yayınları.

BURCU YILMAZ, Ebru, (2012), *Tarık Buğra*, Ankara: MEB Yayınları.

TEKİN, Mehmet, (2004), *Tarık Buğra Söyleşiler*, Konya: Çizgi Kitabevi Yayınları.

Elektronik Kaynaklar:

<https://www.yeniakit.com.tr/kimdir/Firavun>; 31.10.2018; saat: 19:52

(file:///E:/Ömer%20Hayyam%20-%20Bir%20Islak%20Ateş%20-%20Rubailer%20-%20(cev.%20ozan%20sağdıç).pdf)

(<https://www.gotquestions.org/Turkce/On-Emir.html>); 31.10.2018; saat: 14:08